

היום נלמד בעזרת ה':

בכורות דף כט

(בעמ' הקודם)

משנה: הנוטל שכר כדי לבדוק האם יש בבכור מום קבוע ומותר לשחוט אותו, או שאין בו מום קבוע ואסור לשחוט אותו, גם אם אמר שיש בבכור מום קבוע אין שוחטים על פיו, שמא מתירו בשחיטה בגלל שמקבל שכר.

אלא אם כן היה מומחה כמו 'אילא' שהיה גר ביבנה, והיה חסיד ולא נחשד להתיר בגלל השכר, שהתירו לו חכמים לקחת ארבע איסרות לכל בהמה דקה שהוא בודק, ושש איסרות לכל בהמה גסה שהוא בודק, והוא היה לוקח את השכר הנ"ל בין אם הוא אמר שהבכור תם או בעל מום.

גמרא: שאלה: מ"ט (= מאי טעמא)? מדוע הוא נטל ארבע איסרות לבהמה דקה ושש איסרות לבהמה גסה?

תשובה: האי נפיש טרחיה וכו'. בבהמה גסה יש טורח מרובה להשליכה לארץ לקושרה ולראות את המום שבה, ובבהמה דקה אין טורח מרובה.

*

למדנו במשנה - שאילא היה נוטל שכר בין תם ובין בעל מום:

שאלה: בשלמא: אמנם מובן שהוא נטל שכר כשפסק שהבכור בעל מום קבוע, לפי שהוא גרם הנאה לבעל הבהמה שכעת יכול לשוחטה, אבל מדוע הוא נטל שכר כשפסק שהבכור בעל מום עובר ודינו ככור תם, והרי הוא לא גרם שום הנאה לבעל הבהמה אלא אסור אותה עליו?!

תשובה: דא"כ אתי למיחשדיה: אם הוא היה נוטל שכר רק כשפסק שהבכור בעל מום קבוע, היו חושדים בו שבאמת הוא בכור תם, ורק בגלל השכר הוא פסק שהוא בעל מום קבוע.

קושיא: אי הכי: א"כ גם כשהוא פסק שהבכור תם יבואו לחשוד בו שבאמת הבכור בעל מום, ומה שהוא לא התיר אותו כעת, לפי שהוא חושב בליבו לקחת את השכר בפעם אחרת שהם יביאו את הבכור לפניו לבדוק אותו.

תירוץ: חד זימנא: חכמים התירו לו ליטול שכר על כל בכור רק פעם אחת ולא פעמיים, וא"כ אין מה לחשוד בו, שהרי גם אם יביאו לפניו את אותו בכור הוא לא ייטול עוד שכר.

משנה: הנוטל: דיין הנוטל שכר כדי לדון דין, דיניו בטלים. הנוטל שכר כדי להעיד, עדותו בטלה. הנוטל שכר כדי להזות מי חטאת (= מים שיש בהם אפר פרה אדומה, הזאה זו מטרתה טמא מת) או כדי לקדש מי חטאת (= להכניס את אפר הפרה במים), מימיו מים סרוחים כמו מי מערה, והאפר של הפרה הוא כמו סתם אפר.

אם היה כהן: כלומר אם החכם שרואה את הבכורות, או הדיין, או העד, היה כהן, והבעל דין או עם בעל הבכור הולך אותו במקום טומאה, ובגלל זה הכהן לא יכול לאכול תרומה, הרי בעל הבכור או בעל הדין מאכילו ומשקו וסכו משלו, ואין זה נחשב כנתינת שכר. [הוא הפסיד את הכהן שכעת לא יכול לאכול תרומה וצריך לקנות חולין, ומאכלים חולין יקרים יותר מתרומה, לפי שחולין ראויים לכל אדם ואילו תרומה ראויה רק לכהנים, ולכן דמיה זולים].

ואם היה זקן: ואם החכם או הדיין היה זקן, וצריך ללכת למקום הדין או לראות את הבכור, עליו (= על מי שהזמין אותו לדון או לראות את הבכור) לשכור חמור ולהרכיבו על החמור, ואין זה נחשב כנתינת שכר.

ונותן לו שכרו כפועל: יבואר בגמ'.

גמרא: מנהגי מילי: מנין שלא נוטלים שכר על הוראת דין ועל שמלמד אחרים תורה.

מה אני בחינם: כלומר משה אומר לישראל, כשם שהקב"ה ציווה אותי ללמד אתכם בחינם, כך אתם תלמדו אחרים בחינם.

ומנין שאם לא מצא בחנם שילמד בשכר, שנאמר **"אָמַת קָנָה וְאֶל תִּמְכֹּר"**, ו"אמת" זו תורה.

ומנין שלא יאמר כשם שאני למדתי בשכר כך אני אלמד אחרים תמורת שכר, תלמוד לומר "אָמַת קִנָּה וְאֵל תִּמְכֹּר".

*

למדנו במשנה - הנוטל שכר להזות ולקדש, מימיו מי מערה, אפרו אפר מקלה:

קושיא: **ורמינהו:** והרי למדנו במשנה במס' קידושין - המקדש אשה במי חטאת או באפר חטאת הרי זו מקודשת, ואפילו אם הוא ישראל (אפילו אם המקדש ישראל שאינו רגיל בכך, שהכהנים היו רגילים בהזאה וקידוש). ע"כ המשנה שם. משמע שמותר לקחת שכר עבור הזאה וקידוש, שאם אסור לקחת שכר הרי לא קידש אותה בכלום, שאין לזה שום שווי ממוני, אלא בהכרח שאפשר לקחת שכר והוא קידש אותה בעבור שעשה זאת בחינם.

תירוץ: **אמר אביי:** המשנה במס' קידושין עוסקת בשכר הבאת האפר ממקום רחוק לירושלים, ובשכר טרחת מילוי המים, שבזה מותר לקחת שכר עבור הטרחה, אבל משנתנו עוסקת בשכר הזאת המים על הטמא ובשכר קידוש המים (= שנותן את אפר הפרה במים), ועל זה אסור לקחת שכר, לפי שמעשים אלו הם הכשר מצוה.

דיקא נמי: וכן מדויק שמשנתנו אומרת 'להזות ולקדש' דהיינו שהשכר הוא על הזאת המים וקידוש המים, ואילו המשנה במס' קידושין אומרת 'המקדש במי חטאת ובאפר חטאת', דהיינו בשכר מילוי המים והבאת האפר (= מכך שהמשנה שם כתבה בנפרד את מי חטאת ואפר חטאת, משמע שעדיין לא קידש את המים באפר הפרה, וא"כ בהכרח שמדובר על עצם מילוי המים והבאת האפר).

*

למדנו במשנה - אם היה כהן מטמאה מתרומתו כו':

קושיא: **איהו גופיה היכי אזיל?** איך הכהן הלך בדרך שיש בה טומאה, והרי הוא עובר בכך על "אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן וְאִמְרַתְּ אֲלֵהֶם לִנְפֹשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמְיּוֹ".

תירוץ: **לכית הפרס דרבנן:** מדובר שהוא הלך בשדה של 'בית הפרס', דהיינו שדה שהיה בה קבר ונחרשה, שחכמים גזרו שאסור לכהן להיכנס לשם שמא יגע או יזיז עצם של מת. וכיון שכל האיסור הוא רק מדרבנן, התירו לו להיכנס לשם על ידי

בדיקה, כפי שאמר רב יהודה אמר רב **מנפח אדם בית הפרס והולך**, דהיינו שהכהן יכול לנפח בפיו את העפר שבבית הפרס, ואם יש שם עצם כשעורה מן המת היא תעוף לצדדים והוא יוכל ללכת מבלי להזיז אותה. אמנם אם עבר שם אסור לו לאכול בתרומה. נמצא שמותר לו ללכת שם ע"י ניפוח, אבל נאסר מלאכול בתרומה, ולכן על מי שהוליכו בבית הפרס להאכילו ולהשקתו ולסוך אותו משלו.

תירוץ נוסף: ורב יהודה בר אמי משמיה דרב יהודה אמר בית הפרס שנידש טהור: וא"כ אפשר להעמיד את משנתנו שהוא הלך בבית הפרס שדשוהו בני אדם ברגליהם, ומותר לו ללכת שם, אמנם נאסר לו לאכול תרומה.

תירוץ נוסף: אי נמי בשאר טומאות דלא מזהר עלייהו: משנתנו עוסקת שהכהן נטמא בנבילות או שרצים שאין לו איסור להיטמאות בהם (כהן נאסר להיטמאות בטומאת מת), אבל כיון שנטמא בהם אסור לו לאכול תרומה.

*

למדנו במשנה - אם היה זקן, מרכיבו על החמור [וכו']:

תנא, כפועל בטל: כלומר למדנו בכרייתא שכוונת המשנה 'ונוטל שכרו כפועל' שהוא נוטל שכרו כפועל בטל. **אביי מבאר:**

אמר אביי, כפועל בטל של אותה מלאכה: דהיינו שאם הדיין או החכם שרואה את הבכורות העבודה שלו היא לנקוב מרגליות, שזו עבודה נוחה עם שכר מרובה, ונאמר לו תלך לדון או לראות בכור, ותתבטל היום ממלאכתך, ונשלם לך על כך, הוא לא יסכים לקבל פחות ממה שהוא מרוויח ממלאכה, כיון שהוא עוסק במלאכה שהיא נוחה לו ואין בה טורח. אבל אם הוא עובד במלאכה קשה כגון נגר, אם נאמר לו בעבודתך הקשה תרוויח היום שלושה זוזים, קח זוז אחד ותלך לדון או לראות בכור שזו עבודה קלה יותר, עדיף לו ללכת ולהרוויח רק זוז ולא לעבוד עבודה קשה ולהרוויח שלושה זוזים.

וזו כוונת המשנה 'ונוטל שכרו כפועל', שאם הוא עובד בעבודה קשה והוא הלך לדון או לראות בכור, זה שהולך אותו משלם לו פחות ממה שהוא היה מרוויח בעבודתו הקשה, כיון שעדיף לו ללכת לדון או לראות בכור שזו עבודה קלה ולהרוויח פחות.

משנה: החשוד על הבכורות: כגון שחשוד להטיל מום בבכור, אין לוקחין ממנו אפילו בשר צבאים (= צבי), לפי שבשר הצבי דומה לבשר עגל, ולפעמים הוא מוכר בשר של עגל בכור תם ואומר שזהו בשר צבי. ולא לוקחים ממנו עורות שאינן עבודים, דהיינו עורות לא מעובדים, שמא הם עורות של בכור.

רבי אליעזר אומר לוקחין ממנו עורות של נקבה: שאין לחשוש שמא היא בכור, שהרי בכור שייך רק בזכרים.

ואין לוקחין ממנו צמר מלובן: צמר נקי, וצואי: וצמר מלוכלך. אבל לוקחין ממנו צמר טוי (= טווי) ובגדים.

גמרא: למדנו במשנה - בשר צבאים:

דמיחלף בדעגלה בדעגל: כפי שביארנו במשנה, שהטעם שלא לוקחים ממנו אפילו בשר צבאים, לפי שבשר הצבי דומה לבשר עגל.

*

למדנו במשנה - ולא עורות שאינם עבודים:

הא עבודים זבנין: משמע שעורות מעובדים מותר לקחת ממנו, והטעם הוא, לפי שאם זה היה של בכור הוא לא היה טורח לעבד אותו, משום שהוא חושש שמא ישמעו רבנן שזהו עור של בכור תם שדינו קבורה, והם יחייבו אותו לקוברו והוא יפסיד את מה שטרח לעבדו בחינם, ולכן הוא לא מוכר עור בכור מעובד.

*

למדנו במשנה - רבי אליעזר אומר, לוקחין ממנו עורות של נקבה:

מאי טעמא: הטעם הוא, לפי שאנשים יודעים להבחין בין עור זכר לעור נקבה, שעור של נקבה צורתו שונה במקום הנקבות של הבהמה.

ותנא קמא: ותנא קמא הסובר שאסור לקחת ממנו גם עור נקבה, טעמו הוא, שיתכן שזה עור של זכר, אלא שהוא חתך אותו במקום הזכרות ועשה אותו קצת דומה לעור נקבה, וכשישאלוהו מדוע זה לא נראה ממש כעור של נקבה, הוא יאמר שעכברים אכלוה.

ואידך: ורבי אליעזר סובר שאנשים יודעים להבחין האם זה נגרם מאכילת עכברים או שהוא חתך את מקום הזכרות, ולכן אין לחשוש שמא יחתוך.

*

למדנו במשנה - ואין לוקחין ממנו צמר מלובן וצוא:

קושיא: השתא: אם אסור לקנות ממנו צמר מלובן למרות שמסתבר שהוא לא טרח ללבן צמר של בכור, לפי שהוא חושש שרבנן ישמעו על כך ויפסידו אותו, הרי פשוט שאסור לקנות ממנו צמר צואי (= מלשון 'צואה', דהיינו שאינו מלובן מהלכלוך) שהוא לא טרח בו ולא אכפת לו שרבנן יפסידו אותו, ומדוע המשנה הוצרכה לומר זאת?

תירוץ: אלא חדא קתני: כוונת המשנה לדבר אחד: לא לוקחים ממנו צמר המלובן מצואתו.

*

למדנו במשנה - אבל לוקחין ממנו טוי ובגדים:

קושיא: השתא טוי זבנינן: אם מותר לקנות ממנו צמר טווי, פשוט שמותר לקנות ממנו בגדים, שהרי כל בגד היו טווי לפני שעשו ממנו בגד, וא"כ משעה שהיה טווי כבר היה מותר לקנות ממנו, ומדוע המשנה הוצרכה לומר זאת?

תירוץ: מאי בגדים, נמטי: כוונת המשנה שאמרה 'בגדים' לבגדים שעשויים מלָבָד, שהוא לא נטוה מעולם (= לָבָד עשוי משערות צמר דחוס), והמשנה הוצרכה להשמיע לנו שלמרות שאין בלָבָד את ההיתר של טווי, בכל זאת מותר לקנות ממנו.

משנה: החשוד על השביעית: לזרוע בשנת השמיטה, או לעשות סחורה בספיחים (= מה שגדל מאליו בשמיטה ממה שנפל בקציר של השנה השישית), **אין לוקחין ממנו פשתן, ואפילו סרק,** כלומר אפילו פשתן כתוש ומתוקן במסרק לא לוקחים ממנו. **אבל לוקחין מהם טוי ואריג.**

גמרא: קושיא: השתא טוי זבנינן, אריג מיבעיא!? אם מותר לקנות ממנו פשתן טווי, פשוט שמותר לקנות ממנו אריג, שהרי הפשתן היה טווי לפני שנארג, ומדוע המשנה הוצרכה לומר זאת?

תירוצו: מאי אריג, תיכי: כוונת המשנה שאמרה 'אריג' לשרשרות שעושים אותם משפתן לפני שטוו אותו.

משנה: החשוד להיות מוכר תרומה לשום חולין: שמוכרת תרומה ואומר שהיא חולין, לפי שמחיר החולין יקר ממחיר מהתרומה (= משום שתרומה ראויה רק לכהנים).

אין לוקחין ממנו אפילו מים ומלח, דברי רבי יהודה: משום קנס.

רבי שמעון אומר, כל שיש בו זיקת תרומה ומעשרות אין לוקחין ממנו: רק דבר שנותנים ממנו תרומה ומעשרות לא קונים ממנו, אבל מותר לקנות ממנו דברים שלא שייך בהם מעשר.

גמרא: שאלה: לאתויי מאי? כלומר רבי שמעון אמר 'כל שיש בו זיקת תרומה ומעשרות', מה 'כל' בא לרבות?

תשובה: לאתויי קרבי דגים דמערבי בהו שמן זית: לרבות קרבי דגים שמעורב בהם שמן זית, שאף שדגים לא שייכים בתרומה ומעשר, אבל כיון שמעורב בהם שמן זית שחייב בתרומה ומעשר, לכן לא קונים ממנו.

*